

Crítica

ALVARADO I COSTA, Joaquim. *Industrials i tapers (del segle XVIII al XX)*. Cassà de la Selva: Ajuntament, 2005. 183 p.

BAS, Hermínia [et al.]. *Girona, temps de flors, 50 anys de cartells, 1955-2005*. Girona: Ajuntament, 2005. 190 p.

CÀLIX, Judith; Solés, Xavier; TORRADO, Llorenç. *El llibre del pernil cuït*. Campllong/Barcelona: RBA, 2005. 32 p.

CALZADA, Arcadi [et al.]. *Manolo Valdés, el llegat perenne de l'art*. Girona: Caixa de Girona, 2005. 135 p.

CALZADA, Arcadi; NIEBLA, Antonio; GONZALEZ, Àgata. *L'univers d'Amadeo Gabino*. Girona/Callella de Palafrugell: Caixa de Girona/Jardí Botànic de Cap Roig, 2005. 96 p.

CASAS I GENOVER, Josep. *A l'entorn de Puig Segalar: Albons-Garrigoles, la Tallada d'Empordà, Viladamat*. Girona: Diputació, 2005. 163 p.

CASADEVALL, Manel. *Santa Coloma de Farners. Els seus orígens*. Santa Coloma de Farners: Ajuntament, 2005.

CLARA, Josep; SOL, Romà; TORRES, Carme; ALANYÀ, Josep. *L'Església catalana durant el franquisme (1939-1975). Apunts per a una història*. Barcelona: Claret, 2005. 2 vol.

COLOMER, Josep M.; COLOMER, Mercè. *Itineraris a peu pel Ripollès*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005. 165 p.

DIVERSOS AUTORS. *Debat Costa Brava. Congrés: Un futur sostenible*. Girona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2005. 399 p.

DONES, cent anys d'imatges. *El fons de l'Arxiu d'Imatges Emili Masanas i Burcet*. Girona: Diputació, 2005. 127 p.

GIRONÈS I GÜELL, Xavier. *Els pergamins del Mas Ferrer de Besanó*. Besanó: Ajuntament, 2005.

GONZALO, Marta de; PÉREZ, Publio [ed.]. *L'increment. Una publicació amb preguntes i respostes*. Girona: Espais d'Art Contemporani, 2005. 88 p.

L'Empordà de Quim Giró

GIRÓ FÀBREGA, Quim.

L'Empordà íntim.

Brau Edicions. Figueres, 2005. 114 pàgines.

Quim Giró (Borrassà, 1968), fotògraf figuerenc, ha fet durant 2 anys la radiografia de l'Empordà de ponent, que és la part d'aquesta comarca situada més enllà de l'A-II i a tocar de la Garrotxa; un autèntic pulmó verd del territori que alguns pretenen malmetre amb projectes insensats, com línies de molt alta tensió o parcs eòlics.

El text que fa de pròleg a les imatges, escrit pel periodista Moisès de Pablo, té la virtut de no ofegar allò que el lector descobrirà després, sinó que l'acompanya amb subtilitat i contextualitza les fotografies que veurem a continuació.

Vull destacar la profunditat psicològica de la fotografia de Giró, la manera com aquests blancs i negres capten els matisos de l'ànima i les característiques de la vida rural. I pensin que l'Empordà de Quim Giró, aquestes Salines-Bassegoda que ell ens apropa, ens parla de com era la nostra terra fa 50 anys, abans de la gran especulació del sòl i de l'arribada del turisme massiu! Hi ha escenes irrepetibles, només captades per una mirada de gran sensibilitat com la de Quim Giró. Entre d'altres, val la

pena esmentar la instantània de l'avi de Lladó que du al clatell el paraigua mentre camina per l'asfalt d'una carretera, al desembre del 2003. La foto ens mostra alguns aspectes de l'ànima empordanesa: la previsió, el seny de les persones d'una certa edat quan surten de casa. Encara que no plouguí, l'avi, que sap llegir els indicis de pluja en el cel, intueix que ho pot fer; per tant, porta a la mà esquerra el seu bastó de sempre, que l'ajuda a caminar, i es penja el mànec del paraigua en el clatell de l'anorac per a quan li faci falta; potser, quan torni a casa després del seu passeig.

Trobem les restes del passat romànic del territori, i sobretot, la seva gent, que juga a la botifarra i viu la vida d'acord amb el temps de la natura. Aquests són alguns dels encants de les fotografies.

Àngel de Vega

Un lloc, i no una carretera

VÀZQUEZ, Eva.

El Pont Major.

Col·lecció Tot Barris, 2. Ajuntament de Girona, 2005. 68 pàgines.

És digne d'elogi la iniciativa de l'Ajuntament de Girona de fer amb els barris allò que, d'una manera més genèrica i generosa, ha fet

amb la ciutat: després de dotar-los de serveis i d'equipaments, després de recuperar-ne la dignitat, els edita un llibre. És interessant aquesta mirada cap als barris, cap a un espai geogràficament més o menys delimitat la història del qual no sempre ha resseguit les mateixes petjades de la ciutat. Els barris, àtoms de vida interdependents, aporten amb la seva singularitat una riquesa potser no sempre prou reconeguda.

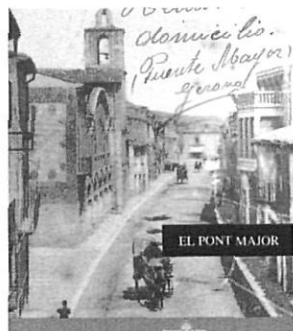
El segon títol de la col·lecció Tot Barris, editada per l'Ajuntament de Girona, està dedicat al barri que m'ha vist créixer —la meua família hi va anar a viure poc abans que jo nasqués— i del qual fa deu anys que vaig marxar: el Pont Major.

El llibre conté vint-i-sis imatges precedides d'un text escrit per la periodista i escriptora Eva Vázquez, que d'entrada adverteix al lector, sobretot a l'autòcton, que ella no és del Pont Major i que, per tant, escriu sobre un barri que no li pertany. Aquest és un element que l'àvid lector ha de tenir sempre present, sobretot qui hagi llegit el primer llibre de la col·lecció, escrit per Manel Serra sobre el barri de Sant Narcís. El perfil és molt diferent i per aquesta raó penso que és de lloar l'atreviment de l'Eva Vázquez en assumir aquest repte, potser més aviat aquest risc.

Eva Vázquez s'aproxima al Pont Major amb la com-

plicitat de qui, com el barri, procedeix també «d'aquelles parcel·les on les ciutats purguen els seus pecats, [...] com a dipòsits d'excedents humans». Excepte per als que hi viuen, per als que hi hem viscut o per als qui hi mantenim encara algú que hi viu, el Pont Major és un dels molts indrets per on la majoria de la gent passa de llarg, difícilment hi va, rarament s'hi queda. El pont de l'Aigua, element que predomina en el nom del barri, convida, segons descriu Eva Vázquez, «indefectiblement a la mobilitat i la partença».

En allò que per sí soles expliquen les fotografies, vagament hi aprofundeix el text d'Eva Vázquez. No ha buscat una clàssica narració cronològica i històrica dels avatars del barri; més aviat és un exercici literari d'aproximació als seus elements fisiològics actuals, en una primera part, i històrics, en una segona, destil·lant-ne més l'essència de l'ànima, des de la seva mirada forana, que resseguint-ne, amb dits de forense, les cicatrius de les pedres. Es passeja amb uns ulls que no estimen el que veuen, potser perquè, senzillament, fins ara no n'havia tingut l'oportunitat; uns ulls que no embelleixen —com sí que ho farien els meus, amarats de records i del sentiment de pertinença— un barri amb poques artèries, encaïllat entre un riu, el Ter, que també passa de llarg, i un tren que, com la majoria de la gent, fa

massa temps que no s'hi para. S'hi passeja levitant, acompanyada de Steiner, Schulz o Pessoa, companys de viatge possiblement no prou coneguts al barri; se'n serveix per universalitzar-lo, potser per fer-lo més proper als forans, més que no pas perquè els de dins s'emmiral·lin embadalits en les seves citacions. Observa les cases del barri antic, les destil·leries, les congregacions, els blocs de l'Obra Sindical, els masos, els xalets de la vora de la via del tren, els magatzems... En la seva passejada potser s'ha fet acompanyar poc per la gent que hi viu; aquest potser és un defecte del llibre, potser la seva virtut; que cadascú ho judiqui.

Pobre durant anys en inversions, d'un temps ençà el Pont Major ha estat dotat de serveis i equipaments i ha revitalitzat el seu teixit associatiu. Com finalment afirma Eva Vázquez, «algú ha comprès que aquest és un lloc digne de romandre-hi i no una carretera de pas».

Roger Casero Gumbau

Petit manual amb grans imatges

Pujol, David; Juanola, Joan.

Breu història de l'Alt Empordà.

Bàlec. Girona, 2004. 72 pàgines.

El primer que cal dir d'aquest llibre és que té clarament els seus orígens en la *Història de l'Empordà* editada per la Diputació de Girona ja fa alguns anys, com indica el seu títol, *Breu història de l'Alt Empordà*. En concret, sembla que la intenció dels autors era realitzar un petit manual, molt probablement a l'estil de la *Història d'Espanya* de Pierre Vilar, que permetés fer una ràpida ullada a la història de la comarca de l'Alt Empordà (personalment puc donar fe que la lectura del conjunt de l'obra no ocupa més de mitja hora). Aquest objectiu es realitza a través de 72 pàgines, la meitat de fotografies, impreses amb una lletra grossa i clara i un interlineat ampli, on s'ha deixat de banda tot l'aparell crític per tal d'afavorir-ne la lectura. Cal dir que aquesta brevetat requeria una gran capacitat de síntesi per part de l'autor del text, David Pujol, atès que resumir d'una forma comprensible més de 3.000 anys d'història és una feina titànica, que obliga qualsevol que l'emprengui a navegar entre les perilloses aigües que separen la divulgació històrica de la simple vulgarització. Malauradament, el resultat final s'ha decantat més cap a la segona opció que no cap a la primera.

Quant a l'edició del llibre, aquesta és òptima, amb una coberta de tapa dura i una presentació extremadament acurada, on l'element més destacable són les imatges del fotògraf olotí Joan Juanola. Concretament, aquestes són d'una gran qualitat i detallisme, alhora que amenitzen enormement la lectura, i donen a l'obra un valor afegit com a llibre d'imatges dels racons sovint més desconeguts i bonics de l'Empordà.

Tanmateix, precisament aquests dos elements tan valuosos per separat, capacitat de síntesi i qualitat de l'edició, són precisament el principal handicap de l'obra, atès que allunyen el llibre del seu públic natural. És a dir, personalment crec que aquest treball, tant per la seva estructura, molt simplificada, com per l'estil d'escriptura utilitzat, que recorda el d'una rondalla infantil, havia d'anar adreçat precisament a aquest públic. En conseqüència, el més lògic hauria estat fer una edició econòmica de butxaca, que s'hauria pogut distribuir de forma gratuïta o a baix preu entre els alumnes de les escoles infantils del nostre país. En canvi, la qualitat de l'edició i, per què no dir-ho, el preu del llibre (20 €) semblen adreçar-lo a un públic adult, per al qual el text pot arribar a resultar excessivament simplista.

Lluís Buscató i Somoza

NOVETATS

GRABULEDA, Josep; VILARRUBIAS, Esteve. *Rafael Vilarrubias, un reporter d'avantguarda*. Girona: Rígau, 2005. 105 p.

Guinovart, obres del 2000 al 2005. Girona: Caixa de Girona, 2005. 143 p.

HORTAL, Eulàlia; BARGALLO, Josep. *Dances i costums del Baix Empordà*. Girona: CCG, 2005. 258 p.

La construcció d'habitacles a les comarques de Girona, 1986-2004. Girona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona, 2005. 34 p.

La cultura jurídica dels advocats catalans del segle XVI. Una visió a través dels llibres conservats en biblioteques i arxius de Girona. Girona: Il·lustre Col·legi d'Advocats de Girona, 2005. 95 p.

MESTRE, Catalina; MORETA, Cristina [coord.]. *La casa somiada*. Girona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2005. 57 p.

NOGUERA, Antoni; CALZADA, Arcadi; PLADEVALL, Antoni; SOLER, Carles. *El Crist romànic a les terres de Girona*. Girona: Caixa de Girona, 2005. 175 p.

PALMADA, Guerau [et al.]. *El patrimoni del Pla de l'Estany. Inventari històric i arquitectònic de la comarca*. Banyoles: Consell Comarcal del Pla de l'Estany, 2005. 670 p.

PALOL, Pere. *El «castrum» del Puig de les Muralles de Puig Rom*. Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya de Girona, 2005.

PARETA I MARIANEDAS, M. Mercè. *Construir Girona. L'arquitectura com a reflex de la societat, 1936-1955*. Girona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona/CECAM, 2004. 157 p.

PLANAS, Sílvia. *Filles de Sara*. Girona: CCG, 2004. 144 p.

PAYRE I ROIG, Didier. *Canigó, la muntanya catalana*. Sant Vicenç de Castell: El Farell, 2005. 144 p.

PÉREZ GALDOS, Benito [edició de Carles Bastons i Vivanco]. *Gerona*. Madrid: Castalia Didáctica, 2005. 384 p.

PITXOT, Antoni; AGUER, Montse. *Teatre-Museu Dalí de Figueres*. Sant Lluís: Triangle Postals, 2005. 204 p.

Osor, entre el record i el futur

BRUGUERA, Fèlix.

Mines d'Osor. Imatges i records.

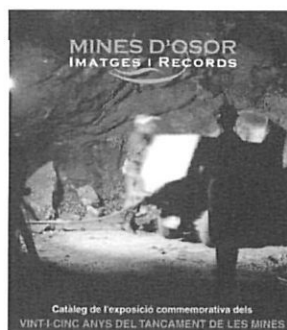
Catàleg de l'exposició dels 25 anys del tancament de les mines.

Ajuntament d'Anglès i Osor, 2004. 82 pàgines i un DVD.

El Grup d'Estudis de la Vall d'Anglès (col·lectiu que treballa desinteressadament per la recuperació de la història, cultura i patrimoni d'aquesta zona), amb la col·laboració dels ajuntaments d'Anglès i d'Osor continua promocionant el projecte *Mines d'Osor, Imatges i records*. La iniciativa va començar el passat desembre amb la materialització d'una exposició, un catàleg i un DVD que recull la història d'aquesta conca minera, coincidint amb el 25è aniversari del seu tancament.

El 15 d'octubre de 1979 es tancava definitivament la mina Leonor, i el 15 de gener de 1980 la planta de concentració de mineral anomenada El Lavadero. A l'explotació minera de Minersa hi van arribar a treballar prop de 300 persones i va ser una de les millors del món pel que fa a la producció d'espat fluor. La il·lusió de molts dels treballadors per recuperar material relacionat amb «la Mina» va ser el motor impulsor del projecte.

La repercussió social que ha tingut la mostra als

Catàleg de l'exposició commemorativa dels VINTI-CINC ANYS DEL TANCAMENT DE LES MINES

diferents indrets on ha estat exposada (Anglès, Osor i Bonmatí) demostra la serietat de la recerca històrica aconseguida. Però el més lloable de la iniciativa és, sens dubte, el caràcter divulgador que ha adquirit: només a Anglès va rebre més de 4.000 visitants. A més, ja s'han esgotat els 700 exemplars del catàleg i DVD que es van editar. El projecte també es va presentar al V Congrés Internacional sobre Patrimoni Geològic i Miner que es va celebrar a la població de Cercs, i properament s'instal·larà al Col·legi d'Enginyers Industrials de Barcelona. El Grup d'Estudis continua treballant en la recuperació, catalogació i conservació de material relacionat amb les mines d'Osor perquè pugui ser instal·lat al futur museu de la població d'Anglès.

La davallada econòmica d'aquesta vall, que va començar amb la crisi minera i s'ha agreujat amb el tancament de nombroses fàbriques tèxtils, fa pensar que s'ha de potenciar el

turisme com un dels motors econòmics de futur. Segur que iniciatives com aquestes, sorgides de l'interès popular, però no per això mancades de rigor i encant, contribuiran perquè aquest fet sigui possible.

Magda Martí

Béns culturals, béns dels ciutadans

BOADAS I RASET, Joan; CASELLAS I SERRA, Lluís-Esteve (directors).

Girona. Guia d'arxius, biblioteques, centres de documentació i museus.

Col. Guies Urbanes, 10. Ajuntament de Girona, 2005. 207 pàgines.

A hores d'ara a la ciutat de Girona ofereixen servei públic onze arxius, vint biblioteques, deu centres de recursos documentals i sis museus. Els mantenen diferents administracions públiques, universitats, col·legis professionals, el bisbat, una empresa periodística i una fundació privada. Això és el que aplega aquest repertori de referència. En una nova edició caldrà incloure també el CeDRE-Centre de Recursos per a la Pau i la Solidaritat, de la Coordinadora d'ONG Solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme.

Els continguts generalistes i especialitzats del

patrimoni escrit i documental existent a la ciutat abasten allò local i universal en tots els tipus de suport imaginables: del plom ibèric inscrit de Sa Cobertera (Palamós) als DVD de les produccions hollywoodianes.

La dinàmica dels equipaments és tan diversa com els homes i dones que hi treballen, els mitjans amb què compten i el grau de recepció dels usuaris (clients no, si us plau).

La guia propicia, almenys, dues consideracions. Una, l'oportunitat de cohesionar la xarxa més enllà de les relacions informals relativament sovintejades entre els professionals. L'altra, que l'efectisme d'una edició tan exquisida i *marquetiniana* (tributària de l'autoemoció i reclam per a la complaença) no escateixi les precarietats perpètuas de la Biblioteca Pública Provincial o l'Arxiu Diocesà.

Josep Pla, un home enamorat de Girona, va deixar dit que «la biblioteca ha de demostrar constantment que davant de l'accés al coneixement, tothom és igual i posseeix la mateixa dignitat». I això val, també, per a tots aquests centres patrimonials, es diguin com sigui.

Els principis, però, són regits per la tecnocràcia. Tot un risc i temptació en la gestió dels equipaments. Cal evitar caure en el reglamentarisme excessiu invocant la protecció dels drets

d'autor. Aquests drets no s'han d'enfrontar als dels ciutadans quan s'acosten al patrimoni que sufraguen.

Carles Sapena

Un retrat de la societat agrària del segle XIX

SAGUER, Enric.

Treball agrari i reproducció econòmica. El Baix Empordà, 1850-1880.
Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines.
Girona, 2005. 312 pàgines.

La Biblioteca d'Història Rural, publicada i promoguda per l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines (i amb el suport del Patronat Eiximenis de la Diputació de Girona), ha tret al carrer el seu catorzè exemplar, setè dins la col·lecció Estudis, destinada, com el seu nom indica, a publicar investigacions realitzades en el camp de la història rural. Concretament, es tracta de la publicació de part de la tesi d'Enric Saguer, doctor en història de la Uni-

versitat de Girona, autor de multiplicat de treballs al voltant de la situació de l'agricultura gironina dels segles XIX i XX. L'objectiu final, com s'assenyala a l'epíleg, és mostrar una realitat canviant en el camp gironí al llarg dels darrers dos segles. Les transformacions patides a l'agricultura en el primer terç del segle XX (i accentuades amb el despoblament agrari de la segona meitat de segle) formen part d'una dinàmica de transformacions lentes però continuades, bona part de les quals es poden detectar (o almenys, insinuar) en el llibre objecte de la nostra ressenya. L'autor intenta aproximar-se a la situació de l'agricultura i les societats rurals a la comarca del Baix Empordà a mitjan segle XIX; el propòsit és facilitar-nos un retrat robot el més proper possible a la realitat agrícola baixempordanesa d'aquells moments. L'agricultura (al costat de la indústria surotapera) era la principal activitat dels habitants del Baix Empordà, però aquest retrat no es limita al marc agrari, sinó que s'estén cap al conjunt de la societat de l'època.

El primer elogi que mereix el treball és el gran nombre de fons consultats. Els amillaments han estat la principal font, però complementada amb d'altres com cartilles d'avaluació agrària, padrons d'habitants, fons notariais, documentació provinient de fons privats, articles, llibres i altres tractats

publicats durant l'època... L'autor ens avisa de les limitacions de cada font, és conscient que cal mirar-se amb lupa el que indiquen els documents. Saguer ens demostra els seus amplis coneixements sobre els fons disponibles. La documentació és treballada amb ponderació, i es contrasta les divergències que hom pot trobar entre diferents fonts paral·leles. Bona part d'aquesta documentació va inclosa en un pràctic CD que s'ha adjuntat al llibre, per tal de posar-la a disposició dels investigadors que vulguin analitzar en profunditat aspectes tractats amb poca intensitat al llarg del llibre.

Primerament, l'autor ens fa un retrat dels diferents conreus que hom trobava al Baix Empordà de 1850-1880. Hi detecta un predomini del blat: «La producció de blat era, a mitjan segle XIX, l'objectiu econòmic principal de l'agricultura baixempordanesa» (p. 34). Hi observa també la presència de rotacions de conreus, indicadors d'una agricultura més intensiva, tot i que dades disperses indiquen la pervivència del guaret. Finalment, Saguer analitza el paper de la ramaderia; detecta el predomini dels animals de treball (boví, cavall...) sobre els de renda i conclou que el Baix Empordà fou una zona amb una elevada densitat ramadera dins la Catalunya del moment. El següent capítol està dedicat a les tècniques de treball en

- PRAT, Enric; VILA, Pep [estudi, transcripció i notes]. *La Degollació de sant Joan Baptista, un drama bíblic representat a Foixà*. Girona: Diputació, 2004. 201 p.
- PUIGVERT, Xavier; TEIXIDOR, Mireia; ÀVILA, Jesús [textos]; CREUS, Ramon; ESCODA, Pep [fotografies]. *Els pobles medievals de Girona. La Garrotxa*. Vallbona de les Monges/Igualada: March Editor/Felip Unigràfic. 119 p.
- PUJOL I FABRELLES, David. *La Mare de Déu del Mont*. Girona: CCG, 2005. 60 p.
- PUJOL, David; JUANOLA, Joan. *Breu història de l'Alt Empordà*. Girona: Bàlec Llibres, 2005. 72 p.
- SÁNCHEZ, Pako. *Crestas pirenaicas*. Madrid: Ediciones Desnivel, 2005. 233 p.
- SERRA I CAMPINS, Antoni. *Els glosats de tristor*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005. 200 p.
- SERRA I RAMOS, Montse; BALART COLOM, Imma. *Coaching directivo*. Girona: Escola de Gestió Empresarial, 2005. 1 vol.
- SOLER I SIMON, Santi. *Memòries d'una família pagesa: els Anglada de Fonteta (segles XVII-XVIII)*. Girona: CCG, 2005. 116 p.
- SUNYOL, Víctor. *Com si Girona (31 dies)*. Vic/Barcelona: Emboscall/Cafè Central, 2005. 40 p.
- TORRALBA I ROSSELLO, Francesc. *El civisme planetari*. Girona: CCG, 2005. 120 p.
- TORRES TUR, Elías [edició a cura de Miguel Usandizaga]. *Hubiera preferido invitarles a cenar... València/Girona: Pretextos/Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2005. 143 p.*
- TREE, Matthew. *Aniversari*. Barcelona: Columna, 2005. 163 p.
- VAZQUEZ, Eva. *El Pont Major*. Girona: Ajuntament, 2005. 26 p.
- VILÀ I MANCENO, Antoni. *Els serveis socials a Catalunya. Una visió històrica*. Girona: Diputació, 2005. 446 p.
- VILA, Joan. *Caminant per la Vall de Camprodon*. Girona: CCG, 2004. 240 p.
- VILA, Pep. *El jardí de les paraules*. Girona: CCG, 2004. 109 p.

l'agricultura, i posa especial èmfasi en la tecnologia de l'època. El treball femení i infantil hi té un pes rellevant. Així mateix, diverses pistes fan deduir a l'autor que «la capacitat de treball de la població agrària masculina era superior a l'exigida pels conreus» (p. 106). Això implica complementarietat entre tasques agrícoles i altres activitats, com la cura del bestiar, el conreu d'hortos, activitats domèstiques... però també l'exercici d'oficis. La pluriactivitat, entesa com a complement entre activitats agrícoles i tasques que no hi tenien cap relació, fou molt accentuada al Baix Empordà de l'època.

Tot seguit, Saguer fa una relació dels diferents costos als quals havien de fer front els pagesos baixempordanesos: costos d'allotjament i manutenció, de manteniment de l'utilatge agrícola, impostos... En el quart capítol, ens aproximem a l'estructura de la propietat. L'autor detecta que la petita propietat tenia una presència massiva al Baix Empordà de mitjan segle XIX, una proporció major del que s'havia cregut. Saguer creu que la clau de volta és que mentre la gran propietat, des d'un punt de vista territorial, disposava d'un major nombre de terres, la petita propietat controlava la major part de les terres destinades al conreu agrícola. Finalment, es dedica un capítol al paper de la masoveria i els arrendaments, molt limitat a causa

de la manca de fons de l'època que ens ocupa.

Enric Saguer, a part de membre de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, ho és del Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, un grup d'historiadors que fa més de vint anys que analitzen el paper de l'agricultura a la societat gironina des de l'època medieval fins avui. En aquest llibre, a part de la feina de buidatge d'arxius, control de bibliografia... es fan paleses moltes hores de discussions i debats al voltant dels principals elements de la història agrària, amb els companys del Centre o en diferents congressos i seminaris on l'autor ha participat al llarg de la seva carrera historiogràfica. Treballs com el que aquí hem ressenyat ens permeten tenir un coneixement més exacte de la societat gironina del moment, i, per tant, com ens indicava Pierre Vilar, entendre el present.

Joaquim Alvarado

De quan els Pirineus deixaren de ser frontera

LUNA, Xavier (ed.).

L'Albera i el patrimoni en l'espai transfronterer.

Actes del col·loqui internacional de Figueres, 1-2 d'abril. Ed. Universitat de Perpinyà, Universitat Autònoma de Barcelona, Consell Comarcal de l'Alt Empordà. Figueres, 2005. 389 pàgines.

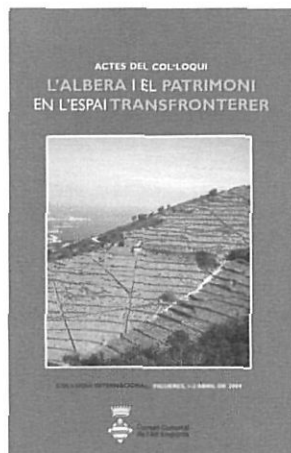
Enguany s'han editat les actes del col·loqui internacional «L'Albera i el patrimoni en l'espai transfronterer». Aquest col·loqui, celebrat a Figueres l'1 i 2 d'abril de 2004, fou organitzat dins el projecte «L'Albera: memòria i terra», finançat pels fons FEDER de la Unió Europea. Les jornades i l'edició han estat a cura de Xavier Luna (UAB), amb la col·laboració dels socis del projecte: el Conseil de Développement du Pays Pyrénées-Méditerranée (PPM), el Consell Comarcal de l'Alt Empordà (CCAE), l'Associació Albera Viva (AV), l'Institut Francocatalà Transfronterer (IFCT) de la Universitat de Perpinyà (UdP) i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

L'objectiu global del projecte «L'Albera: memòria i terra» és l'estudi de la serra i de l'entorn de l'Albera, que abraça el territori i les poblacions dels vessants nord i sud. L'eix muntanyós que vertebrava les

comarques del Rosselló, el Vallespir i l'Alt Empordà està format pels darrers contraforts dels Pirineus, des del Bassegoda fins al mar.

Les comunicacions que aplega el volum reposen sobre una idea bàsica: el convenciment que la frontera no ha estat i no ha de ser una barrera per al desenvolupament social, econòmic ni de les idees entre les poblacions transfrontereres de l'Albera, sinó un lligam cada vegada més estret. És un espai natural, amb uns ecosistemes propis, en el qual s'han desenvolupat una cultura i una llengua comunes, i sobre el qual ha incidit una activitat antròpica també comuna pel que fa a models històrics d'ocupació i d'explotació.

Aquest postulat contradia la tradició i la voluntat històrica i administrativa dels estats centralistes que, aplicant especialment el cartesianisme francès, van convertir en època moderna l'element geogràfic en límit fronterer. La història real de l'Albera és la seva pertinença a Catalunya com a país. La història real de la seva cultura històrica, la de la gent i les famílies que tenien i tenen membres en una i altra banda per múltiples causes —econòmiques (emigració, veremes), bèl·liques (refugi polític, exili) o simplement humanes (casaments, famílies partides), hauria de ser argument suficient per fer veure la inutilitat d'una frontera i

la demostració que el Pirineu és i ha estat permeable, una terra de pas que uneix, més que separa, els habitants dels dos vessants.

El concepte de patrimoni integral que es contempla, adaptat als requeriments de la UNESCO, fa que el vessant mediterrani dels Pirineus s'hagi convertit en una de les dues candidatures aprovades, junt amb la del Teide, per l'Estat espanyol, que presentarà per a la seva declaració com a Patrimoni Mundial. Hom sospita que la rapidesa en l'edició de les actes ha de ser vista amb relació directa a la presentació de l'esmentada candidatura. Aquesta, per altra banda, ha engolit la presentació del conjunt monumental d'Empúries, que, com a element patrimonial específic, potser tenia més possibilitats.

Les comunicacions que s'apleguen al volum estan agrupades segons si es tracta de patrimoni cultural tangible, és a dir, material, patri-

moni cultural intangible i patrimoni natural.

El primer bloc s'ocupa especialment de temes de construcció popular, com ara les parets de pedra seca en el medi rural de l'Alt Empordà, la mineria i l'explotació del ferro o els pous de glaç de l'Albera. Les referències a monuments com el castell de Quermançó, l'antic hospital medieval de Besalú i el monestir de Sant Quirze de Colera treuen a llum les recerques arqueològiques que s'hi han dut a terme.

L'apartat que estudia l'intangible abasta temes d'història de l'Albera, del seu paisatge, la seva llengua i aspectes de la seva literatura, amb referents com Jeroni Pau o Carles Bosch de la Trinxeria. El tema de la llengua tradicional i popular és un camp d'investigació especialment fèrtil, que permet amplis estudis sobre les influències i els préstecs del català d'ambdues bandes del Pirineu.

El patrimoni natural es refereix a aspectes de la formació geològica i de la fauna i flora autòctones de l'Albera: la vinya salvatge, les vaques, la tortuga mediterrània i els ocells.

Ens han semblat especialment interessants els plantejaments metodològics que trobem en les comunicacions de Jaume Perarnau, sobre el patrimoni industrial, i de Rosa Congost, centrada en l'estudi de l'economia de muntanya. En concret, des-

taquem el treball sobre els pous de glaç, puix que és el testimoni d'un artesanat i d'un comerç molt actius en època moderna i fa una revisió dels dos vessants, tant del Rosselló com de l'Empordà. I també les comunicacions sobre els usos i modismes lingüístics. El paper de la vinya en l'economia de la zona s'hi reflecteix àmpliament, ja que trobem la seva presència en un treball de paleobotànica i en un altre d'etnobotànica; es fa un estudi sobre el seu vocabulari en la cultura tradicional. La vinya era un dels conreus principals, a final del segle XVIII, al mas d'en Durbau de la Roca; la vinya també era imprescindible en les descripcions paisatgístiques de Bosch de la Trinxeria.

A la publicació d'aquestes actes no hi és tot sobre l'Albera, però sí que s'hi fa una aproximació, un tast, amb algunes aportacions de gran interès. Cal esperar que no s'aturi aquí la iniciativa i, de fet, alguna associació que ha format part de l'organització d'aquest col·loqui ha demostrat ja el seu interès i la seva capacitat per a la recuperació de la cultura i del patrimoni de l'Albera, com l'Associació Albera Viva, amb les seves sovintejades publicacions (aquest mateix 2004 havia editat el llibre *L'Albera: vinyes i vinyaters*).

Joaquim Tremoleda